

ЭЛЕКТР ЖИҲОЗЛАРИ ВА АВТОМАТИКА ВОСИТАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Электр жиҳозлари ва автоматизация воситаларининг мақсади ва вазифалари истеъмолчиларнинг электр қурилмаларини эксплуатация қилиш «Истеъмолчиларнинг техник эксплуатацияси қоидалари» талабларига мувофиқ амалга оширилади.

Эксплуатациянинг мақсади-қишлоқ ва сув хўжалиги электр жиҳозларини эксплуатация қилишнинг мақсади ишончлилиги ва оқилона фойдаланишни таъминлаш орқали унинг узлуксиз ва иқтисодий ишлашини таъминлашдир.

Асосий вазифаси-қишлоқ ва сув хўжалигида электр жиҳозларини ишлатишнинг асосий вазифалари-қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг барча объектларини узлуксиз, ишончли ва сифатли электр билан таъминлашга эришиш, электр жиҳозларининг нормал ишлаш режимларини яратиш, унинг энг яхши техник-иқтисодий кўрсаткичларини таъминлаш, ускунанинг операцион ишончлилигини ошириш.

Ушбу вазифаларнинг асосий қисми - электр жиҳозлари ва электр тармоқларига техник хизмат кўрсатишни ташкил этиш, электр қурилмаларининг нотўғри ишлаши сабабли ишлаб чиқариш узилишларини бартараф этиш, электр энергиясининг тўғри сифатини таъминлаш ва электр энергияси ва материалларнинг минимал сарфланиши билан максимал вақт давомида электр жиҳозларининг паспорт параметрларини сақлаб қолишдир. Бу вазифа хизмат томонидан ҳал этилади. Фойдаланиш хизмати-иқтисодиётнинг электротехника хизмати (ЭТС) мутахассисларидан ташкил топган тузилма. Энергия хизмати мавжуд бўлмаса, тегишли шартнома бўйича ихтисослашган ташкилот электр қурилмаларига хизмат қилиши мумкин.

Корхонада (ташкилотда) электр қурилмаларини эксплуатация қилишни тўғридан - тўғри ташкил этиш учун корxonанинг муҳандислик-техник ходимлари ва унинг ўрнини босувчи шахсдан электр хўжалиги учун масъул шахс тайинланиши керак. Электр хўжалиги учун масъул шахс бўлмаган тақдирда жавобгарлик корхона раҳбарига юклатилади.

Электр хўжалиги учун жавобгар бўлиши керак:

- ташкилотнинг электр қурилмаларининг ишлашини ташкил этиш бўйича зарур ҳужжатларни ишлаб чиқиш ва сақлашни ташкил этиш;
- электротехник ходимларнинг мустақил ишлашига таълим, кўрсатмалар, билимларни текшириш ва қабул қилишни ташкил этиш;
- электр қурилмаларидаги барча турдаги ишларни, шу жумладан, қўмондон ходимлар иштирокида хавфсиз ўтказишни ташкил этиш;
- электр қурилмаларини техник хизмат кўрсатиш, режали профилактика таъмирлаш ва профилактика синовларини ўз вақтида ва сифатли бажарилишини таъминлаш;
- электр истеъмоли нормалари ва истеъмоличининг электр энергиясига (қувватга) бўлган эҳтиёжини ҳисоб-китоб қилишни ташкил этсин ва унинг сарфланишини назорат қилсин;

- электр энергиясини оқилона истеъмол қилиш бўйича тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишда иштирок этиш;
- электр қурилмаларида текшириш ва ҳимоя воситаларини синовдан ўтказиш, ёнғин ўчириш воситалари ва асбобларнинг мавжудлигини назорат қилиш;
- янги ва реконструкция қилинган электр қурилмаларини ишга тушириш ва улашнинг белгиланган тартибини таъминласин;
- электр қурилмаларини тезкор хизмат кўрсатишни ташкил этиш;
- қурилиш-монтаж ва ихтисослаштирилган ташкилотлар ходимларининг амалдаги электр қурилмаларида ва электр узатиш линияларининг хавфсизлик зонасида ишлашга тўғри келишини назорат қилиш ёки мустақил равишда таъминлаш.

Электр хўжалиги учун масъул шахслар электротехника ходимларини тўғри танлаш учун жавобгардир. Ўзбекистон Республикасида иқтисодий фаолият замонавий шароитда, турли корхона ва ташкилотлар ташкил этиш ва ускуналар ва малакали операцион ва таъмирлаш ходимлари билан жиҳозланган турли энергия хизматлари бор.

Электр жиҳозларини ишлатишда унинг техник ҳолати, масалан, электр машинасида ишончсиз алоқа қилиш, электр жиҳозларининг ишдан чиқишига олиб келиши мумкин, ва баъзи ҳолларда-фалокатга олиб келиши мумкин. Хизмат сизга операция вақтида юзага келадиган носозликларни ёки нотўғри ишлаганга олиб келиши мумкин бўлган сабабларни ўз вақтида аниқлаш ва бартараф этиш имконини беради. Кўпгина қишлоқ хўжалиги объектларида ускуналар сезиларли даражада алмаштиришга эга ва корхоналарнинг молиявий ҳолати уни тўлиқ алмаштиришга имкон бермайди. Бундай шароитда корхонанинг иқтисодий муваффақияти операция ва таъмирлашни тўғри ташкил этишга боғлиқ

Энергия ускунасига нисбатан мавжуд операцион ва таъмирлаш тизимларининг ҳеч бири электротехника маҳсулотлари ва автоматика воситаларининг барча турларини қамраб олмайди. Хизмат кўрсатиш ва таъмирлашнинг тармоқ тизимлари электр жиҳозлари ва электр тармоқларидан фойдаланиш тартибини белгиловчи асосий норматив ҳужжатларга, «Истеъмолчиларнинг электр қурилмаларини техник ишлатиш қоидалари» ва «Истеъмолчиларнинг электр қурилмаларини ишлатишда хавфсизлик қоидалари»га тўлиқ мос келмайди.

Электр жиҳозларини ишлатиш ва таъмирлаш корхоналар ва қишлоқ хўжалиги ташкилотлари, учинчи томон ихтисослаштирилган корхоналар, шунингдек ишлаб чиқарувчи заводларнинг ихтисослаштирилган бўлинмалари томонидан амалга оширилиши мумкин. Электр жиҳозларини ишлатиш ва таъмирлаш шакли ўз операцион ва таъмирлаш базасининг ривожланишига, ишлаб чиқарувчилардан масофага, шунингдек корхона ёки ташкилотнинг молиявий имкониятларига боғлиқ. Ҳозирги вақтда саноат корхоналари ва йирик қишлоқ хўжалиги объектларида электр энергиясини бошқаришнинг марказсизлаштирилган, марказлаштирилган ва аралаш шакллари ўрнатилди.

Марказлаштирилмаган шаклда, дўкон электр қурилмаларини ишлатиш ва режали профилактика қилиш одатий операцион ходимлар томонидан, маъмурий равишда дўкон бошлиғига бўйсинади. Корхонанинг ҳолати ва техник хизмат кўрсатиш учун жавобгарлик цех бошлиғи, механик муҳандис ва энергетика муҳандиси (электр муҳандиси) томонидан амалга оширилади. Электр қурилмаларини таъмирлаш ва профилактика қилиш бўйича техник назорат, шунингдек, операцион энергия ходимларининг техник брифинги корхонанинг бош энергетика бўлими томонидан амалга оширилади.

Марказлаштирилган, Электр хўжаликларини марказлаштирилган бошқариш билан барча турдаги операцион ва таъмирлаш ишлари бош энергетика хизмати ходимлари томонидан амалга оширилади.

Аралаш, Электр қурилмаларини ишлатишнинг аралаш шакли, қоида тариқасида, йирик корхоналарда қўлланилади ва электр жиҳозлари ва автоматлаштириш ускуналарини ишлатиш ва таъмирлаш бўйича барча турдаги ишларни амалга оширишни таъминлайди.

Қишлоқ хўжалигида электр жиҳозларининг ишлаш шакли фермер хўжалигида техник хизмат кўрсатиш ҳажмига боғлиқ.

Иқтисодий фаолият шакли, Фаолиятнинг иқтисодий шакли одатда катта миқдордаги иш ва меҳнат ва моддий ресурслар билан яхши таъминланган ҳолда қўлланилади. Техник хизмат кўрсатиш (то) ва жорий таъмирлаш (ТР) бўйича ишларнинг бутун мажмуаси иқтисодиётнинг энергетика хизмати томонидан амалга оширилади. Катта таъмирлаш, мураккаб ишга тушириш ва ўлчаш ишларини бажариш учун ал ва 3 спетсилари жалб қилинади. Ихтисослаштирилган хизмат кўрсатиш шакли билан хўжалик жалб қилинган ташкилотни муайян объектлар ёки иш турларини (жорий, капитал таъмирлаш ёки ишга тушириш ишларини) тўлиқ таъмирлаш ва таъмирлаш учун юборади. Капитал таъмирлаш ишларини комплекс таъмирлаш билан шуғулланадиган ташкилотлар амалга оширадilar.

Профилактик принцип шундаки, электр жиҳозларининг техник ҳолатидан қатъи назар, режалаштирилган вақтда профилактик ишлар амалга оширилади. Профилактик ишлар календар ёки тартибга солинади. Календар ишлари электр жиҳозларининг ишлаш режимидан қатъи назар, муайян вақт ичида амалга оширилади, тартибга солинади - маҳсулотни юклашни ҳисобга олган ҳолда тартибга солинадиган ишлардан сўнг. Текширувдан кейинги принцип шундан иборатки, режалаштирилган тартибда фақат диагностика текширувлари ўтказилади ва ускунанинг ҳақиқий ҳолатини ҳисобга олган ҳолда зарур профилактика ёки тиклаш ишлари белгиланади.

Электр қурилмаларини ишлатиш махсус тайёрланган электр ходимлари томонидан амалга оширилиши керак. Корхонанинг электротехник ходимлари бўлинади:

- электр қурилмаларида тезкор коммутация, таъмирлаш, монтаж қилиш ва созлаш ишларида бевосита иштирок этувчи маъмурий-техник, ташкил этувчи ва иштирок этувчи;
- ушбу ходимлар тезкор, таъмирлаш ёки тезкор-таъмирлаш ҳуқуқига эга:

- корхона, дўконнинг электр ускуналарини тезкор бошқариш, шунингдек, электр қурилмаларини тезкор хизмат кўрсатиш (текшириш, жорий операция тартибида ишлаш, тезкор алмаштириш, иш жойини тайёрлаш, ишга қабул қилиш ва назорат қилиш) билан шуғулланадиган оператив (келгусида тезкор ва тезкор таъмирлаш ходимлари, агар ажратишни талаб қилмаса, оператив ходимлар деб аталади).

Электр жиҳозларини таъмирлаш, реконструкция қилиш ва ўрнатиш бўйича барча турдаги ишларни бажарадиган таъмирлаш:

- ушбу туркумда шунингдек, электр жиҳозларини синаш, ўлчаш, созлаш ва созлашни ўз ичига олган махсус хизматлар (синов лабораториялари, автоматика хизматлари ва назорат-ўлчов асбоблари ва бошқалар) ходимлари ҳам мавжуд;

-махсус ўқитилган ва унга бириктирилган электр қурилмаларида тезкор ишларни бажариш учун тайёрланган кичик корхоналар (ёки устахоналар) тезкор-таъмирлаш ва таъмирлаш ходимлари;

-ташкilotнинг ишлаб чиқариш устахоналари ва электротехнологик иншоотларни ишга туширадиган ва электр хавфсизлиги бўйича II ва ундан юқори гуруҳга эга бўлган корхонанинг энергия хизматларини ташкил этувчи участкаларнинг электротехнологик ходимлари.

Ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларида у электротехника билан тенглаштирилади ва корхонанинг электр хизматига техник жиҳатдан бўйсунди.

Электротехника хизмати уч йўналишда иш олиб боради: электр жиҳозларининг техник эксплуатацияси, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини электрлаштириш ва автоматлаштириш, эксплуатация тизимини такомиллаштириш. Техник хизмат кўрсатиш ва электр жиҳозларини жорий таъмирлаш билан боғлиқ асосий вазифадан ташқари, электротехник хизмат (ЭТС) мутахассислари иқтисодиётни комплекс электрлаштириш ва автоматлаштириш режасини ишлаб чиқадилар ва уни амалга оширишда иштирок этадилар, хусусан, янги электр жиҳозларини ишга туширадилар, моддий-техник таъминот билан шуғулланадилар, барча турдаги ёқилғи-энергетика ресурсларидан оқилона ва самарали фойдаланишни таъминлайдилар, ходимларни ўқитадилар, меҳнатга ҳақ тўлаш масалаларини ҳал қиладилар ва ҳоказо.

*ЭЪТИБОРЛАРИНГИЗ УЧУН
РАХМАТ !!!*